

مقاله اصلی

## رویکرد مدل یابی معادلات ساختاری در تبیین روابط بین ذهن مقاوم و ارزش های شخصی با فرسودگی شغلی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۲/۲۵ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۹/۲۸

### خلاصه

#### مقدمه

در محیط کار نظامیان، فرسودگی شغلی مورد توجه محققان قرار گرفته است اما تعیین ارتباط آن با ذهن مقاوم و ارزش های شخصی مغفول مانده است، از این رو پژوهش حاضر با هدف بررسی رویکرد مدل یابی معادلات ساختاری در تبیین روابط بین ذهن مقاوم و ارزش های شخصی با فرسودگی شغلی انجام شد.

#### روش کار

روش این پژوهش توصیفی و از نمونه طرح های همبستگی بود. در این مطالعه ۴۰۰ نفر (۳۸۲ مرد و ۱۸ زن) از نظامیان شاغل در ستاد نیروی هوایی ارتش به عنوان نمونه پژوهش شرکت داشتند. از شرکت کنندگان خواسته شد پرسشنامه های فرسودگی شغلی ماسلاچ (۱۹۹۱)، فرسودگی شغلی ماسلاچ (۱۹۹۱)، پرسشنامه استحکام روانی کلاف (MTQ-48)، ارزش های شخصی شری و ورما (PVQ)، را تکمیل کنند. داده های به دست آمده با روش معادلات ساختاری مورد تحلیل قرار گرفت.

#### نتایج

نتایج نشان داد که شاخص های برازش مدل پژوهش وضعیت مطلوبی داشت ( $GFI > 0.9$ ) و ذهن مقاوم در رابطه بین ارزش های شخصی و فرسودگی شغلی نقش میانجی ایفا می کند.

#### نتیجه گیری

نتایج بدست آمده بیانگر این است که ارزش های شخصی، با میانجیگری ذهن مقاوم، میزان فرسودگی شغلی افراد را پیش بینی می کند.

#### کلمات کلیدی

ذهن مقاوم، ارزش، ارزش های شخصی، فرسودگی شغلی  
پی نوشت: این مطالعه فاقد تضاد منافع می باشد.

### الهام منطقیان<sup>۱</sup>

هائیده صابری\*<sup>۲</sup>

سیمین بشردوست<sup>۳</sup>

<sup>۱</sup> دانشجوی دکتری، گروه روانشناسی، واحد رودهن،

دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران

<sup>۲</sup> استادیار گروه روانشناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد

اسلامی، رودهن، ایران

<sup>۳</sup> استادیار گروه روانشناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد

اسلامی، رودهن، ایران

\* گروه روانشناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی،

رودهن، ایران.

Email: hayedesaberi@yahoo.com

## مقدمه

اهمیت و نقش شغل در ابعاد گوناگون زندگی بر کسی پوشیده نیست زیرا علاوه بر تأمین هزینه‌های زندگی، ارتباط مستقیم با سلامت جسم و روان دارد. مشاغل مختلف دارای فشارها و تنش‌های متفاوت بوده که می‌تواند زمینه‌ساز فرسودگی شغلی شود (۱). در دهه‌های اخیر مطالعه بر روی علل فرسودگی و تبیین راهکارهای مقابله با کاهش فزاینده کارآیی سازمان‌ها، از دغدغه عمده مدیران غالب سازمان‌ها بوده است، اکثر مدیران در بررسی علل افت کارآیی سازمان بر اساس فشارهای شغلی، به مفهوم فرسودگی شغلی توجه داشته‌اند (۲). واژه فرسودگی شغلی نخستین بار توسط فریدنبرگر، در اواخر دهه ۱۹۶۰ با مشاهده علائم خستگی در کارکنان خود، ارائه شد. وی فرسودگی شغلی را بصورت یک موقعیت که در آن یک فرد به علت شرایط محیط کار از نظر روانی و جسمی خسته می‌شود، تعریف کرد (۳). هرچند تعریف فرسودگی شغلی در بین محققان متفاوت است، ماسلاچ و جکسون، رایج‌ترین تعریف را ارائه کردند: فرسودگی شغلی، سندرمی روانشناختی است که شامل الف) فرسودگی عاطفی و جسمی، ب) کاهش عملکرد شخصی و ج) مسخ شخصیت است (۴). فرسودگی عاطفی زمانی اتفاق می‌افتد که فرد احساس کند که در تعامل با دیگران توانایی خود را برای یک عملکرد مطلوب از دست داده است و تحمل لازم برای موقعیت‌های مختلف را ندارد و فرسودگی جسمانی زمانی اتفاق می‌افتد که فرد احساس کند که برای عملکرد خود نیاز به نیرویی دارد و او این نیرو را در اختیار ندارد. بنا به گفته‌های ماسلاچ (۱۹۸۲) در کاهش عملکرد شخصی فرد احساس می‌کند که توان عملکرد قبلی را ندارد و بهره‌وری او کاهش یافته است در نتیجه احساس ناامیدی می‌کند و انگیزه خود را از دست می‌دهد (۵) و تهی شدن از ویژگی‌های شخصیتی وقتی اتفاق می‌افتد که کارمند از کارش ناامید می‌شود، نسبت به ارباب رجوع خود کم توجه‌تر می‌شود و در نهایت بطور فزاینده رفتارهای کاری منفی از خود بروز می‌دهد (۲).

یکی از عوامل روان‌شناختی که می‌تواند در فرسودگی شغلی مؤثر باشد، ذهن مقاوم است. ذهن مقاوم طبق تعریف عبارت است از مجموعه‌ای از ارزش‌ها، نگرش‌ها، شناخت‌ها و هیجانات عمومی و اختصاصی که ذاتی و اکتسابی‌اند و بر چگونگی نزدیک شدن، پاسخ دهی و ارزیابی فرد از فشارهای مثبت و منفی چالش‌ها و ناملایمات در مسیر رسیدن به هدف تأثیر می‌گذارند (۶). در واقع، ذهن مقاوم به عنوان یک منبع مقاومت در برابر استرس عمل می‌کند. کلاف، ایرل و سوئل در مطالعه خود بیان کردند ذهن مقاوم از چهار بخش تشکیل شده است که شامل؛ کنترل، تعهد، چالش و اعتماد به نفس است (۷).

دیگر مؤلفه‌ای که می‌تواند فرسودگی شغلی را تحت تأثیر قرار دهد، ارزش‌های شخصی است. ارزش‌ها اهداف فراموقعی، مطلوب و متفاوت در اهمیت هستند که به عنوان اصول راهنمایی‌کننده در زندگی اشخاص عمل می‌کنند (۸). در واقع، ارزش‌ها سازه‌های روان‌شناختی وسیعی هستند که بر رفتار انگیزشی و بهزیستی فردی اثرگذار هستند و به عنوان کیفیت رفتار ایده‌آل، فراهم کردن سازمان و انسجام در زندگی و مدیریت رفتار هدفمند تعریف شده‌اند (۹).

مؤلفه ذهن مقاوم یکی از پرکاربردترین بخش‌ها در حیطه روان‌شناسی ورزشی محسوب می‌شود (۱۰) که در شغل‌هایی که مرتبط به ورزش نیست کمتر کار شده است (۱۱-۱۲). همچنین برخی پژوهش‌ها نشان دادند که فرسودگی شغلی با تنیدگی رابطه وجود دارد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که با افزایش فرسودگی شغلی میزان سلامت روانی کاهش می‌یابد و داشتن تنیدگی مکرر ذهن و فکر انسان را آشفته می‌سازد و به مرور زمان باعث افزایش فرسودگی شغلی می‌شود (۱۳-۱۴-۱۵-۱۶-۱۷).

با توجه به نقش مهم فرسودگی شغلی در افراد و جامعه و کاهش آن و اثرات مثبت آن همچون؛ کاهش افسردگی، اضطراب، افزایش سلامت روان و بهزیستی روان‌شناختی و آشنایی با مؤلفه‌های اثرگذار بر میزان فرسودگی شغلی و به دنبال آن ارائه

پس از کسب رضایت، پرسشنامه‌ها در اختیار شرکت‌کنندگان قرار گرفت و راهنمایی لازم جهت تکمیل آن صورت پذیرفت.

### ابزارها

ابزار پژوهش به شرح زیر بود:

**پرسشنامه فرسودگی شغلی ماسلاچ (۱۹۹۱):** این پرسشنامه دارای ۲۵ سؤال می‌باشد و سه عامل را مورد اندازه‌گیری قرار می‌دهد؛ که به ترتیب ۹ سؤال اول خستگی هیجانی، ۸ سؤال دوم احساس کفایت، و ۸ سؤال دیگر مسخ شخصیت را شامل می‌شود. نمره‌گذاری این پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت صورت می‌گیرد. برای نمره‌گذاری مقیاس در هر سؤال دو نمره برای فرد در نظر گرفته می‌شود، اگر آزمودنی در خانه هرگز علامت زده باشد، هم در فراوانی و هم در شدت نمره صفر می‌گیرد در غیر این صورت با توجه به علامتی که در قسمت فراوانی به شدت گذاشته شده است، در فراوانی نمره صفر تا شش (از هرگز تا هر روز) و در شدت نمره صفر تا هفت (هرگز تا خیلی زیاد) کسب می‌کند. وقتی نمرات در هر سؤال مشخص شد با جمع کردن نمرات می‌توان خرده‌آزمونهای چهارگانه را محاسبه کرد. وقتی نمرات در هر خرده‌مقیاس مشخص شد با جمع کردن نمرات می‌توان خرده‌مقیاس‌ها را محاسبه کرد؛ بنابراین برای هر خرده‌مقیاس دو نمره محاسبه می‌شود. برای خرده‌مقیاس خستگی هیجانی کل نمره فراوانی ۵۴ و شدت ۶۳، برای خرده‌مقیاس عملکرد شخصی کل نمره فراوانی ۴۸ و شدت ۵۶ و برای خرده‌مقیاس مسخ شخصیت کل نمره فراوانی ۳۰ و شدت ۳۵ است. نمرات این سه مقیاس قابل جمع نیستند چرا که در برخی مقیاس‌ها بالا بودن نمرات نمایانگر فرسودگی شغلی است (مثل خستگی هیجانی). ماسلاچ و جکسون با استفاده از آلفای کرونباخ همسانی درونی پرسشنامه فرسودگی شغلی را برای فراوانی ۰/۸۳ و برای شدت ۰/۸۴ محاسبه کردند. همچنین

آموزش‌های مناسب و تمهیدات لازم در جهت کاهش فرسودگی شغلی بخصوص میان افراد با شغل‌های خاص، انجام این پژوهش به منظور پیش‌بینی فرسودگی شغلی بر اساس ذهن مقاوم، ضرورت می‌یابد. در نهایت با توجه به آنچه مطرح شد تحقیق حاضر در پی در پاسخگویی به این سؤال انجام شده است که آیا ارزش‌های شخصی و ذهن مقاوم، فرسودگی شغلی را پیش‌بینی می‌کنند و ذهن مقاوم به صورت معنادار رابطه بین ارزش‌های شخصی و فرسودگی شغلی را میانجی‌گری می‌کند. برای این هدف، فرضیه‌های زیر مطرح است:

- ۱- ارزش‌های شخصی به صورت معنادار فرسودگی شغلی را پیش‌بینی می‌کند.
- ۲- ذهن مقاوم به صورت معنادار فرسودگی شغلی را پیش‌بینی می‌کند.
- ۳- ذهن مقاوم به صورت معنادار رابطه بین ارزش‌های شخصی و فرسودگی شغلی را میانجی‌گری می‌کند.

### مواد و روش کار

روش پژوهش از بعد هدف کاربردی و از بعد شیوه اجرا، نیمه پژوهش حاضر توصیفی و از نوع مطالعات همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر نظامیان نیروی هوایی شهر تهران بودند. نمونه پژوهش ۴۰۰ نفر از نظامیان شاغل در ستاد نیروی هوایی ارتش بودند که به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. شرایط شرکت در پژوهش علاوه بر رضایت داوطلب، رده سنی ۲۵ تا ۵۰ سال بود. از این تعداد، ۳۸۲ نفر مرد و ۱۸ نفر زن بودند و میانگین و انحراف استاندارد سنی ۳۵/۳۴ و ۵/۳۹ شرکت داشتند که میزان تحصیلات ۲۵ نفر (۶/۲۵ درصد) از آنان دیپلم، ۱۴۷ نفر (۳۶/۷۵ درصد) فوق دیپلم، ۲۰۰ نفر (۵۰ درصد) لیسانس، ۲۸ نفر (۷ درصد) فوق لیسانس بود. همچنین ۲۷ نفر (۶/۸ درصد) از شرکت‌کنندگان کمتر از ۵ سال، ۱۶۰ نفر (۴۰ درصد) از آنان ۶ تا ۱۰ سال، ۱۶۶ نفر (۴۱/۵ درصد) ۱۱ تا ۱۵ سال و ۴۷ نفر (۱۱/۸ درصد) بیشتر از ۱۶ سال سابقه کار داشتند.



۲۷۶۴- رویکرد مدل‌یابی معادلات ساختاری در تبیین روابط بین ذهن مقاوم و ارزش‌های شخصی الهام منطقیان و همکاران

															۰/۰۳۱	-	ارزش شخصی - اجتماعی
															-۰/۰۷۶	-۰/۰۷۱	ارزش شخصی - مردمی
															-۰/۰۰۶	-۰/۱۴۶ <sup>oo</sup>	ارزش شخصی - زیبایی شناختی
															-۰/۲۲۱ <sup>oo</sup>	-۰/۲۰۱ <sup>oo</sup>	ارزش شخصی - اقتصادی
															-۰/۱۵۸ <sup>oo</sup>	-۰/۲۳۹ <sup>oo</sup>	ارزش شخصی - دانش
															-۰/۲۰۲ <sup>oo</sup>	-۰/۲۹۸ <sup>oo</sup>	ارزش شخصی - لذت جویانه
															-۰/۱۱۷ <sup>oo</sup>	-۰/۳۱۴ <sup>oo</sup>	ارزش شخصی - قدرت
															۰/۱۰۵ <sup>oo</sup>	-۰/۱۲۷ <sup>oo</sup>	ارزش شخصی - وجهه خانوادگی
															-۰/۰۶۹	۰/۰۲۳	ارزش شخصی - سلامتی
															۰/۰۱۵	۰/۱۷۶ <sup>oo</sup>	ذهن مقاوم - چالش
															-۰/۰۲۸	-۰/۰۳۰	ذهن مقاوم - تعهد
															۰/۱۱۹ <sup>oo</sup>	۰/۲۴۵ <sup>oo</sup>	ذهن مقاوم - کنترل
															۰/۰۴۱	۰/۲۱۶ <sup>oo</sup>	ذهن مقاوم - اعتماد
															-۰/۱۶۴ <sup>oo</sup>	-۰/۱۱۴ <sup>oo</sup>	فرسودگی شغلی - فراوانی
															-۰/۲۳۷ <sup>oo</sup>	-۰/۱۶۸ <sup>oo</sup>	فرسودگی شغلی - شدت
۹۸/۳۹	۸۱/۲۷	۴۴/۶۰	۳۹/۳۱	۳۵/۲۹	۲۳/۶۷	۱۳/۶۴	۱۰/۴۲	۱۱/۴۷	۱۲/۳۱	۱۳/۳۴	۱۲/۷۸	۱۱/۹۰	۳/۸	۱۰/۹۶	۱۰/۸۸	میانگین	

۲۱/۳۳	۱۶/۶۶	۶/۵۴	۵/۴۷	۵/۳۴	۳/۸۳	۳/۳۵	۳/۰۱	۳/۲۰	۲/۸۸	۳/۱۱	۳/۴۷	۲/۸۷	۲/۴۴	۲/۸۰	۳/۵۵
-------	-------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

$$P^{**} > 0/01 \text{ و } P^* > 0/05$$

لازم به ذکر است ارزیابی مقادیر کشیدگی و چولگی اطلاعات مربوط به « فاصله مهلبوبایس (D) » نشان داد که توزیع داده های چند متغیری نرمال است. زیرا که مقادیر کشیدگی و چولگی مربوط به نمرات فاصله مهلبوبایس به ترتیب برابر با ۰/۸۲۲ و ۱/۰۰۳ بود.

### تحلیل مدل

**الف) مدل اندازه گیری:** همچنان که در شکل ۱ ملاحظه می شود، در مدل اندازه گیری پژوهش چنین فرض شده بود که متغیر مکنون فرسودگی شغلی به وسیله نشانگرهای شدت و فراوانی و متغیر مکنون ذهن مقاوم به وسیله نشانگرهای چالش، تعهد، کنترل و اعتماد سنجیده می شود. چگونگی برازش مدل اندازه گیری پژوهش به وسیله تحلیل عاملی تاییدی با استفاده از نرم افزار AMOS 18.0 و برآورد بیشینه احتمال (ML) مورد ارزیابی قرار گرفت و نتایج نشان داد که مدل اندازه گیری با داده های گردآوری شده برازش قابل قبول دارد

$\chi^2(N = 400, df = 8) = 29/08$ ،  $\chi^2/df = 3/63$ ،  $\chi^2 = 0/979$ ،  $CFI = 0/983$ ،  $GFI = 0/940$ ،  $AGFI = 0/082$  و  $RMSEA$  (جدول ۲ بار عاملی، خطای استاندارد و نسبت بحرانی را برای هر یک از نشانگرهای متغیرهای مکنون نشان می دهد).

جدول ۱ نشان می دهد که ارزش های شخصی مذهبی، دانش و سلامتی به صورت منفی و ارزش های شخصی اقتصادی و قدرت به صورت مثبت و در سطح معناداری ۰/۰۱ با هر دو مؤلفه فرسودگی شغلی همبسته بودند. ارزش های شخصی اجتماعی به صورت منفی و در سطح معناداری ۰/۰۱ و ارزش لذت جویانه به صورت مثبت و در سطح معناداری ۰/۰۵ با مؤلفه شدت فرسودگی شغلی همبسته بودند و نیز ارزش شخصی زیبایی شناختی به صورت مثبت و در سطح معناداری ۰/۰۱ و ارزش اجتماعی به صورت منفی و در سطح معناداری ۰/۰۵ با مؤلفه فراوانی فرسودگی شغلی همبسته بود. همچنین هر چهار مؤلفه ذهن مقاوم (تعهد، چالش، کنترل و اعتماد) به صورت منفی در سطح معناداری ۰/۰۱ با مؤلفه های شدت و فراوانی فرسودگی شغلی همبسته بودند.

مفروضه نرمال بودن توزیع داده ها از طریق ارزیابی مقادیر کشیدگی و چولگی و مفروضه همخطی بودن از طریق ارزیابی مقادیر عامل تورم واریانس (VIF) و ضریب تحمل متغیرهای پیش بین مورد بررسی قرار گرفت. مقادیر کشیدگی و چولگی همه متغیرها در محدوده  $\pm 2$  و بنابراین توزیع داده های مربوط به هر یک از آنها نرمال بود. همچنین با توجه به این که مقادیر ضریب تحمل و تورم واریانس متغیرهای پیش بین به ترتیب بزرگتر از ۱/۱ و کوچک تر از ۱۰ بودند، بنابراین مفروضه همخطی بودن نیز در بین داده های پژوهش حاضر برقرار بود.

جدول ۲: پارامترهای مدل اندازه گیری پژوهش در تحلیل عاملی تاییدی

t	SE	$\beta$	b	متغیر مکنون - نشان گر
		۰/۹۸۴	۱	فرسودگی شغلی - فراوانی
۷/۶۴**	۰/۱۱۰	۰/۶۴۷	۰/۸۴۱	فرسودگی شغلی - شدت
		۰/۶۷۶	۱	ذهن مقاوم - چالش
۷/۴۷**	۰/۱۲۰	۰/۴۹۲	۱/۰۱۵	ذهن مقاوم - تعهد
۱۱/۰۶**	۰/۱۲۷	۰/۶۷۰	۱/۴۰۶	ذهن مقاوم - کنترل
۱۲/۲۵**	۰/۱۷۳	۰/۸۴۰	۲/۱۲۰	ذهن مقاوم - اعتماد

\*\*P < 0/01

میانجیگری ذهن مقاوم فرسودگی شغلی را پیش‌بینی می‌کند. مدل ساختاری پژوهش با استفاده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری مورد آزمون قرار گرفت و نتایج نشان داد مدل با داده‌های گردآوری شده برازش قابل قبول دارد ( $\chi^2/df=3.73$ ،  $\chi^2(N=400)$ ،  $GFI=0.859$ ،  $AGFI=0.83$  و  $RMSEA=0.083$ ). جدول ۳ ضرایب مسیر کل، مستقیم و غیر مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل ساختاری را نشان می‌دهد.

نکته: بارهای عاملی استاندارد نشده مربوط به نشانگرهای فراوانی و چالش با عدد ۱ تثبیت شده، بنابراین خطای استاندارد و نسبت بحرانی آنها محاسبه نشده است.

جدول ۲ نشان می‌دهد که بالاترین بار عاملی متعلق به نشانگر فراوانی ( $\beta=0.984$ ) فرسودگی شغلی و پایین‌ترین بار عاملی متعلق به نشانگر تعهد ( $\beta=0.492$ ) ذهن مقاوم بود. به عبارت دیگر همه بارهای عاملی بالاتر از ۰/۳۲ بوده و بنابراین همه نشانگرهای مدل اندازه‌گیری از توان لازم برای اندازه‌گیری متغیرهای مکنون پژوهش حاضر برخوردار بودند.

**ب) مدل ساختاری:** در مدل ساختاری چنان فرض شده بود که ارزش‌های شخصی هم به صورت مستقیم و هم با

جدول ۳: ضرایب مسیر کل و مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل ساختاری

متغیر پیش‌بین	b	S.E	$\beta$	sig	
ضرایب مسیر کل	ارزش اجتماعی- فرسودگی شغلی	۰/۶۷۷	-۰/۱۳۲	۰/۱۹۵	
	ارزش سلامتی- فرسودگی شغلی	۱/۵۸۴	-۰/۳۷۰	۰/۰۰۴	
	ارزش وجهه خانوادگی- فرسودگی شغلی	۰/۷۷۰	-۰/۱۶۱	۰/۱۳۱	
	ارزش قدرت- فرسودگی شغلی	۰/۵۵۲	۰/۱۲۳	۰/۲۳۷	
	ارزش لذت جویانه- فرسودگی شغلی	۰/۲۱۲	-۰/۰۴۳	۰/۶۳۹	
	ارزش دانش- فرسودگی شغلی	۰/۷۷۷	-۰/۱۶۸	۰/۱۰۱	
	ارزش اقتصادی- فرسودگی شغلی	۰/۰۰۵	-۰/۰۰۱	۰/۹۲۷	
	ارزش زیبایی شناختی- فرسودگی شغلی	۰/۲۸۵	-۰/۰۵۶	۰/۶۱۶	
	ارزش مردمی- فرسودگی شغلی	۰/۷۳۹	-۰/۱۲۶	۰/۱۲۱	
	ارزش مذهبی- فرسودگی شغلی	۱/۰۶۸	-۰/۲۶۴	۰/۰۲۶	
	ضرایب مسیر مستقیم	ارزش اجتماعی- فرسودگی شغلی	۰/۳۹۹	-۰/۰۷۸	۰/۴۳۹
		ارزش سلامتی- فرسودگی شغلی	۱/۰۷۶	-۰/۲۵۱	۰/۰۲۰
		ارزش وجهه خانوادگی- فرسودگی شغلی	۰/۹۳۳	-۰/۱۹۶	۰/۰۳۸
		ارزش قدرت- فرسودگی شغلی	۰/۰۲۳	-۰/۰۰۵	۰/۸۶۸
ارزش لذت جویانه- فرسودگی شغلی		۰/۰۲۸	-۰/۰۰۶	۰/۹۴۵	
ارزش دانش- فرسودگی شغلی		۰/۴۰۵	-۰/۰۸۸	۰/۴۱۰	
ارزش اقتصادی- فرسودگی شغلی		۰/۰۴۶	۰/۰۱۱	۰/۹۳۳	

۰/۶۰۷	۰/۴۵۹	۰/۱۲۰	۰/۲۱۴	ارزش زیبایی شناختی - فرسودگی شغلی
۰/۵۲۷	۰/۴۵۸	۰/۰۹۰	۰/۲۷۵	ارزش مردمی - فرسودگی شغلی
۰/۸۸۰	۰/۳۸۵	۰/۲۱۸	۰/۰۴۰	ارزش مذهبی - فرسودگی شغلی
۲/۳۸۵	۰/۷۱۰	۰/۴۳۳	۰/۰۰۱	ذهن مقاوم - فرسودگی شغلی
۰/۲۷۸	۰/۲۱۱	۰/۰۵۴	۰/۱۲۰	ارزش اجتماعی - فرسودگی شغلی
۰/۵۰۸	۰/۲۲۲	۰/۱۱۹	۰/۰۰۱	ارزش سلامتی - فرسودگی شغلی
۰/۱۶۴	۰/۱۷۷	۰/۰۳۴	۰/۳۰۳	ارزش وجهه خانوادگی - فرسودگی شغلی
۰/۵۷۵	۰/۲۲۳	۰/۱۲۹	۰/۰۰۲	ارزش قدرت - فرسودگی شغلی
۰/۱۸۴	۰/۱۸۲	۰/۰۳۷	۰/۲۶۸	ارزش لذت جویانه - فرسودگی شغلی
۰/۳۷۲	۰/۲۱۳	۰/۰۸۱	۰/۰۳۶	ارزش دانش - فرسودگی شغلی
۰/۰۵۱	۰/۱۵۰	۰/۰۱۲	۰/۷۱۵	ارزش اقتصادی - فرسودگی شغلی
۰/۳۲۲	۰/۱۸۸	۰/۰۶۴	۰/۰۵۵	ارزش زیبایی شناختی - فرسودگی شغلی
۰/۲۱۲	۰/۱۸۲	۰/۰۳۶	۰/۱۹۳	ارزش مردمی - فرسودگی شغلی
۰/۱۸۸	۰/۱۶۰	۰/۰۴۷	۰/۱۸۲	ارزش مذهبی - فرسودگی شغلی

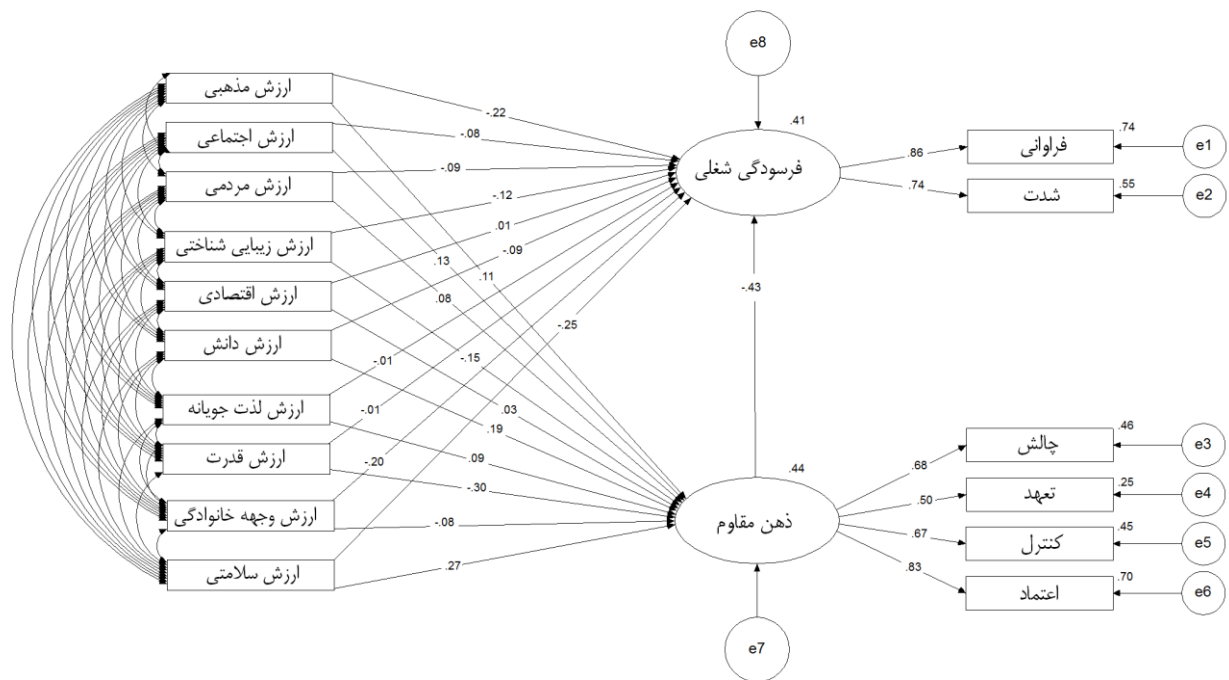
ضرایب مسیر غیر مستقیم

سطح ۰/۰۱ معنادار است و از سوی دیگر ضرایب مسیر غیر مستقیم بین ارزش سلامتی ( $\beta = -0.19, p < 0.01$ ) و ارزش دانش ( $\beta = -0.081, p < 0.05$ ) با فرسودگی شغلی منفی و به ترتیب در سطوح ۰/۰۱ و ۰/۰۵ معنادار است. براین اساس می توان گفت متغیر ذهن مقاوم رابطه بین ارزش سلامتی و ارزش دانش با فرسودگی شغلی را به صورت منفی و رابطه بین ارزش قدرت و فرسودگی شغلی را به صورت مثبت و معنادار میانجی گری می کند. شکل ۱ مدل پژوهش در تبیین روابط بین ارزش های شخصی، ذهن مقاوم و فرسودگی شغلی را نشان می دهد.

براساس نتایج جدول ۳ ضرایب مسیر بین ذهن مقاوم و فرسودگی شغلی ( $\beta = -0.433, p < 0.01$ ) منفی و در سطح ۰/۰۱ معنادار است. از سوی دیگر از بین ارزش های شخصی تنها ضریب مسیر کل بین ارزش سلامتی ( $\beta = -0.370, p < 0.01$ ) و ارزش مذهبی ( $\beta = -0.264, p < 0.05$ ) با فرسودگی شغلی منفی و به ترتیب در سطوح ۰/۰۱ و ۰/۰۵ معنادار بود. منطبق بر نتایج جدول فوق از یک سو ضریب مسیر غیر مستقیم بین ارزش قدرت و فرسودگی شغلی ( $\beta = 0.129, p < 0.01$ ) مثبت و در







شکل ۱: مدل کلی پژوهش و ضرایب مسیر متغیرها براساس نمره‌های استاندارد

واریانس فرسودگی شغلی را تبیین می‌کنند. همچنین می‌توان چنین گفت که ارزش‌های شخصی در مجموع ۴۴ درصد از واریانس ذهن مقاوم را در تبیین می‌کنند.

خانوادگی است و هنگامی که شرایط کاری به گونه‌ای است که با ایفای نقش فرد در خانه و خانواده تداخل ایجاد می‌کند مثل کسی که به دلیل شیفت‌های زیاد کاری نمی‌تواند از عهده نقش همسر و مادر بودن به درستی برآید در نتیجه دچار تعارض بین کار و خانواده شود به مرور دچار فرسودگی شغلی خواهد شد. در تبیین ارزش مذهبی اینگونه می‌توان گفت که افرادی که دارای معنویت بالاتر هستند و باورها و اعتقادات مذهبی بیشتری دارند نگرش منفی کمتری داشته، کمتر خشمگین و عصبانی می‌شوند، به کار خود بیشتر توجه دارند، به مسایل اخلاقی بیشتر از مسایل مادی بها می‌دهند و در نتیجه فرسودگی شغلی کمتری دارند. همچنین در بعد ارزش سلامتی پژوهش‌ها نشان داده که ورزش کردن و توجه به سلامتی توانایی مقابله با فشارها را بالا برده و باعث شادابی و سرحالی شده و اعتماد به نفس را افزایش

در مدل شکل ۱ ملاحظه می‌شود که مجموع مجذور همبستگی‌های چندگانه برای متغیر فرسودگی شغلی برابر با ۰/۴۱ و برای متغیر ذهن برابر با ۰/۴۴ به دست آمده است. این یافته بیانگر آن است که ارزش‌های شخصی و ذهن مقاوم ۴۱ درصد از

### بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی مدل‌یابی معادلات ساختاری در تبیین روابط بین ارزش‌های شخصی و ذهن مقاوم با فرسودگی شغلی بود. نتایج بدست آمده بیانگر این است ارزش‌های شخصی و ذهن مقاوم به صورت معنادار فرسودگی شغلی را پیش‌بینی می‌کند و همچنین ذهن مقاوم به صورت معنادار رابطه بین ارزش‌های شخصی و فرسودگی شغلی را میانجی‌گری می‌کند. این یافته‌ها با پژوهش‌های خرازی نوتاش (۲۳)، توکلی، سلیمی‌نیا (۲۴)، گربر و همکاران (۲۵)، مادپگان و نیکولس (۲۶)، گربر و همکاران (۲۷)، همسو بود.

در تبیین این یافته‌ها اینطور می‌توان رفتارها و نقش‌های خانوادگی و کارکرد افراد در خانواده تعیین‌کننده وجهه

در کارها و مشاغل بالاتر باشد فرسودگی شغلی کمتر خواهد شد. این پژوهش دارای محدودیت‌هایی از قبیل استفاده از پرسشنامه‌های خودگزارش‌دهی، نمونه‌گیری غیرتصادفی، بود. پیشنهاد می‌شود کلاس‌های آموزشی، ویژه شاغلین در مشاغل سخت در تقویت مؤلفه‌های ذهن مقاوم و ارزش‌های شخصی در جهت کنترل و کاهش فرسودگی برگزار شود.

می‌دهد و خلق و خو را بهتر کرده و فرسودگی شغلی را کم می‌کند.

طبق پژوهش‌های متعدد (۲۸-۲۶) هرچقدر ذهن مقاوم بالاتر باشد توانایی فرد برای مقابله با موقعیت‌های چالش برانگیز و پیش‌بینی ناپذیر بالاتر است و در نتیجه از تمام توانایی خود به صورت مثبت در جهت حل این مشکلات بهره‌میکرد پس احتمال موفقیت بیشتر خواهد شد. بالطبع هرچقدر موفقیت افراد

## Reference

- Guthrie R, Ciccarelli M, Babic A. Work-related stress in Australia: The effects of legislative interventions and the cost of treatment. *International journal of law and psychiatry*. 2010 Mar 1;33(2):101-15.
- Shanafelt TD, Bradley KA, Wipf JE, Back AL. Burnout and self-reported patient care in an internal medicine residency program. *Annals of internal medicine*. 2002 Mar 5;136(5):358-67.
- Baba Khakian Z, Karami J, Rashidi A. The Relationship between Emotional Dysfunction and Personality Traits with Female Teacher Burnout. *New Cognitive Research*, 2016; 10 (38): 20-2.
- Moradi M, Jalilian H, Kianpour S, Amiri M. The role of emotional intelligence and emotional work in reducing burnout and increasing job satisfaction. *Organizational Behavioral Studies*, 2018; 6 (2): 73-100.
- Rahimi Gh, Mansouri A. Investigating the situation of burnout in the gas company of West Azerbaijan province. *Journal of Management and Accounting Research*, 2017; 25 (5): 123-137.
- Gucciardi DF, Gordon S, Dimmock JA. Evaluation of a mental toughness training program for youth-aged Australian footballers: I. A quantitative analysis. *Journal of applied sport psychology*. 2009 Aug 12;21(3):307-23.
- Perry JL, Clough PJ, Crust L, Earle K, Nicholls AR. Factorial validity of the mental toughness questionnaire-48. *Personality and individual differences*. 2013 Apr 1;54(5):587-92.
- SeyfiGhozlou S, Hamidi O, Sharifi G, Khalili Sh. The relationship between morality, personal values and marital satisfaction among couples in Moghan. *Family Counseling and Psychotherapy*, 2016; 16: 140-115.
- Ciarrochi J, Fisher D, Lane L. The link between value motives, value success, and well-being among people diagnosed with cancer. *Psycho-Oncology*. 2011 Nov;20(11):1184-92.
- Jones G. What is this thing called mental toughness? An investigation of elite sport performers. *Journal of applied sport psychology*. 2002 Jan 1;14(3):205-18.
- Visram, A. Impact of mental toughness training on psychological and physical predictors of illness and injury. University of Massachusetts, Amherst. 2012.
- Gerber M, Brand S, Feldmeth AK, Lang C, Elliot C, Holsboer-Trachsler E, Pühse U. Adolescents with high mental toughness adapt better to perceived stress: A longitudinal study with Swiss vocational students. *Personality and Individual Differences*. 2013 May 1;54(7):808-14.
- Lambert EG, Qureshi H, Frank J, Klahm C, Smith B. Job stress, job involvement, job satisfaction, and organizational commitment and their associations with job burnout among Indian police officers: A research note. *Journal of Police and Criminal Psychology*. 2018 Jun;33(2):85-99.
- Papageorgiou KA, Wong B, Clough PJ. Beyond good and evil: Exploring the mediating role of mental toughness on the Dark Triad of personality traits. *Personality and Individual Differences*. 2017 Dec 1;119:19-23.
- Liu Q, Wang Y, Guo X, Peng F, Zhang Y, Bai Y, Jiang T, Xiong D. A structural equation model of job burnout and stress-related personality factors in aviators. In *International Conference on Man-Machine-Environment System Engineering 2016 Oct 21* (pp. 105-111). Springer, Singapore.
- Palauiou K, Zarola A, Furnham A. The dark side of personality predicts positive and negative work attitudes. *Personality and Individual Differences*. 2016 Jan 1;88:12-6.
- Schwarzkopf K, Straus D, Porschke H, Znoj H, Conrad N, Schmidt-Trucksäss A, Von Känel R. Empirical evidence for a relationship between narcissistic personality traits and job burnout. *Burnout Research*. 2016 Jun 1;3(2):25-33.
- Maslach C, Jackson SE. The measurement of experienced burnout. *Journal of organizational behavior*. 1981 Apr;2(2):99-113.
- Filian E. Investigating the rate of burnout and its relationship with nurses' coping methods. Master Thesis in Nursing Education, Tarbiat Modares University, Tehran. 2003.

20. Levy AR, Polman RC, Clough PJ, Marchant DC, Earle K. Mental toughness as a determinant of beliefs, pain, and adherence in sport injury rehabilitation. *Journal of Sport Rehabilitation*. 2006 Aug 1;15(3):245-54.
21. Afsanehpourak A, Vaez MK. Validity and reliability of the Persian version of the Mental Toughness Questionnaire 48 (MTQ48). *Journal of Sport Management and Motor Behavior*, 2015; 10 (19): 54-39.
22. Ghourchibeygi F. The relationship between psychological needs and personal-family values with attitudes toward marriage in teachers. Master Thesis, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Abhar Branch, Abhar. 2014.
23. Kharrazi H, MohammadNezhad R, Ahmadi L. Comparison of work-family conflict and burnout in fixed and variable shift nurses. *Health Image*, 2019; 9 (3): 214-222.
24. Tavkoli N, Salimi N. The Relationship between Psychological Hardiness and Mental Happiness with Women's Burnout. The third conference on science and technology of educational sciences, social studies and psychology in Iran. 2016.
25. Gerber M, Best S, Meerstetter F, Walter M, Ludyga S, Brand S, Bianchi R, Madigan DJ, Isoard-Gautheur S, Gustafsson H. Effects of stress and mental toughness on burnout and depressive symptoms: A prospective study with young elite athletes. *Journal of Science and Medicine in Sport*. 2018 Dec 1;21(12):1200-5.
26. Madigan DJ, Nicholls AR. Mental toughness and burnout in junior athletes: A longitudinal investigation. *Psychology of Sport and Exercise*. 2017 Sep 1;32:138-42.
27. Gerber M, Feldmeth AK, Lang C, Brand S, Elliot C, Holsboer-Trachsler E, Pühse U. The relationship between mental toughness, stress, and burnout among adolescents: a longitudinal study with Swiss vocational students. *Psychological reports*. 2015 Dec;117(3):703-23.
28. Asgharpour Hajiabadi, M, Razzaqi Shirsavar H, Hashem Nia Sh. Relationship between spirituality and burnout of employees of Islamic Azad University, Science and Research Branch of Tehran. *The Future of Management Research*, 2014; 25 (1): 113-91.

## Original Article

### Structural Equation Modeling Approach in Explaining the Relationships Between a Resistant Mind and Personal Values with Burnout

received: 15/05/2020 - Accepted: 19/12/2020

Elham Manteghian<sup>1</sup>  
Haideh Saberi<sup>2</sup>  
Simin Bashardost<sup>3</sup>

<sup>1</sup> PhD student, Department of Psychology, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Roudehen, Iran

<sup>2</sup> Assistant Professor, Department of Psychology, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Roudehen, Iran

<sup>3</sup> Assistant Professor, Department of Psychology, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Roudehen, Iran  
\* Department of Psychology, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Roudehen, Iran

Email: hayedesaberi@yahoo.com

#### Abstract

**Introduction:** In the military workplace, burnout has been considered by researchers but its relationship with the resilient mind and personal values has been neglected. Therefore, the aim of this study was to investigate the structural equation modeling approach in explaining the relationship between resilient mind and personal values with burnout.

**Method:** The method of this research was descriptive and one of the examples of correlation schemes. In this study, 400 people (382 men and 18 women) from the military working in the army air force headquarters participated as a research sample. Participants were asked to complete the Maslach Burnout Questionnaire (1991), the Maslach Burnout Questionnaire (1991), the Klaf Mental Strength Questionnaire (MTQ-48), and Sherry and Verma Personal Values (PVQ). The obtained data were analyzed by structural equation method.

**Results:** The results showed that the fit indices of the research model were in good condition (GFI <0.9) and resilient mind plays a mediating role in the relationship between personal values and burnout.

**Conclusion:** The results show that personal values, with the mediation of a resilient mind, predict the rate of burnout.

**Keywords:** Resilient Mind, Value, Personal Values, Burnout

**conflict of interest:** There is no conflict of interest.